

Ю. Л. Самборська, магістр державної служби,
начальник відділу організації правової роботи
Юридичного департаменту Державної митної
служби України, член Союзу юристів України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню нормативно-правової регламентації формування системи митної служби з початку створення в Україні власної митної системи і до сьогодення. За результатами аналізу розвитку нормативно-правової бази із цих питань автор дає їй правову характеристику та визначає пропозиції щодо вдосконалення та впорядкування.

Стаття посвячена дослідженню нормативно-правової регламентації формування системи таможенної служби з початку створення в Україні власної митної системи і до сьогодення. За результатами аналізу розвитку нормативно-правової бази по цим вопросам автор дає їй правову характеристику та визначає пропозиції щодо вдосконалення та упорядкування.

The article researches the normative-legal regulation of the Ukraine's own customs service formation since its foundation to date. According to analysis results of the Ukrainian customs service's normative-legal base development, the author defines the legal significance of the present Ukrainian customs legislation and specifies certain approaches concerning its improvement and streamlining.

Ключові слова. Митні органи, правове регулювання митної діяльності, формування системи митної служби України, нормативно-правова регламентація.

Вступ. Відповідно до Митного кодексу України, митна служба України – це єдина загальнодержавна система, яка складається з митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій. Практично кожного року окремі структурні складові цієї системи

© Ю. Л. Самборська, 2010

знають змін, це свідчення того, що процес формування системи митної служби відбувається постійно. Зокрема, перестають існувати та водночас утворюються митні органи, а це, у свою чергу, викликає необхідність вирішення організаційних питань, пов'язаних з таким процесом.

Створення і припинення діяльності митного органу не є одномоментними процесами і потребують залучення фінансового та людського ресурсів.

Так, для створення нового митного органу або реорганізації існуючого Держмитслужбі нині досить просто реалізувати свої повноваження шляхом видання відповідного наказу. Тобто достатність правових підстав для створення такого митного органу зводиться виключно до встановлених законодавством повноважень Держмитслужби. Інший бік проблеми – початок функціонування і подальша злагоджена ефективна діяльність новоствореного митного органу. Цей аспект проблеми виходить за межі досліджуваної автором проблематики статті, проте значущий у контексті подальшого розгляду питань, пов'язаних з формуванням системи митної служби України.

Нині в стані ліквідації перебувають 14 митних органів та одна спеціалізована митна установа. Процес ліквідації більшості із зазначених митних органів розпочато ще 2008 р. Загалом повне виконання комісією з питань ліквідації митного органу відповідних ліквідаційних заходів триває приблизно один календарний рік. Хоча Котовську митницю ліквідовано в 2006 р., але процес її ліквідації триває вже п'ятий рік.

Зазначене вище, на нашу думку, переконливо свідчить про відсутність єдиного злагодженого нормативно-правового механізму регламентації питань, пов'язаних із формуванням системи митної служби України. Власне, вся діяльність митної служби має бути чітко скоординованою в частині правової регламентації процесів, пов'язаних із формуванням її системи. Для правового регулювання формування системи митної служби України спочатку слід дати відповідь на запитання: хто, що і з якою метою формує?

Статтю виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та митного права Академії митної служби України “Адміністративно-правові проблеми реалізації та діяльності митних органів в умовах побудови правової держави” (державна реєстрація № 0104U003696).

Окремі аспекти правового регулювання функціонування системи митної служби України викладено в контексті дисертаційних праць В. В. Гаверського [1], І. В. Письменного [2] та Д. В. Приймаченка [3; 4; 5, 137–139]. Питання правового регулювання частково досліджувалися в аналітичних матеріалах колишніх керівників Держмиткому та Держмитслужби (Л. В. Деркача [6], Ю. П. Соловкова [7; 8], М. М. Каленського [9]), а також інших посадових осіб митної служби (І. Г. Бережнюка [10], А. Ю. Будакова, О. А. Долгого [11], Т. В. Корневої [12], А. П. Павлова [13] та ін.). Теоретично-методологічні основи дослідження правового регулювання митної діяльності в Україні викладено у праці П. М. Шеремети [14]. Не залишилися поза увагою

питання правового регулювання митної системи у працях наукової школи Одеської національної юридичної академії, зокрема в дослідженнях Є. В. Додіна, С. В. Ківалова та О. П. Федотова [15; 16].

Проте аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу констатувати, що науковці та інші дослідники приділили недостатньо уваги цілісному, послідовному та ґрунтовному дослідженню правового регулювання формування системи митної служби України. Про що, на нашу думку, також свідчить відсутність наукових концепцій та інших досліджень, які б можна було використати нині з метою побудови дійової та належним чином нормативно-регламентованої системи митної служби України.

Постановка завдання. Мета статті – з'ясування рівня нормативно-правової регламентації формування системи митної служби України шляхом аналізу розвитку нормативно-правової бази з цих питань. Також завданням статті є визначення підходів до впорядкування правового регулювання формування системи митної служби України.

Результати дослідження. Отримання Україною політичної незалежності відкрило шлях для набуття економічного суверенітету, стало важливою передумовою її державності [11, 17]. Нормативне закріплення положення про те, що Україна самостійно створює власну митну систему, обумовлено необхідністю ідентифікації держави як незалежного утворення. Унаслідок цього таку норму нормативно регламентовано у проголошеній 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України [17].

У серпні 1990 р. прийнято Закон України “Про економічну самостійність Української Радянської Соціалістичної Республіки” [18], де частиною дев'ятою ст. 12 визначено аналогічну вищезазначеній норму щодо самостійного створення митної системи. Така ж норма регламентована в ст. 1 Закону України “Про митну справу в Україні” від 25.06.1991 № 1262-ХІІ [19] та ст. 2 Митного кодексу України від 12.12.1991 [20].

Водночас утворення першим Указом Президента України Державного митного комітету України поклало початок створенню в Україні власної митної системи.

Слід зауважити, що механізм нормативно-правової регламентації формування митної системи, закріплений у чч. 1, 3 ст. 2 Митного кодексу України від 12.12.1991, передбачав те, що структура системи органів державного регулювання митної справи визначалася Верховною Радою України, а пропозиції на розгляд Верховної Ради України щодо системи митних органів України подавалися Кабінетом Міністрів України.

Законодавче закріплення саме такого нормативного механізму стосовно органів державного регулювання митної справи можна пояснити необхідністю створення системи органів державної влади нової країни. Однак урахувавши те, що органи державного регулювання митної справи – складова органів виконавчої влади, доцільно було б спочатку створити в Україні власну митну систему і всі питання щодо затвердження структури митного комітету (згодом митної служби) зарахувати виключно до компетенції Кабінету Міністрів України. З часом така норма цілком виправдано набула нормативного закріплення.

У положеннях про Державний митний комітет України, затверджених указами Президента України від 20.01.1995 № 73 [21] та від 29.11.1996 № 1145/96 [22], зазначалося, що Держмитком відповідно до покладених на нього завдань:

- розробляє і подає Кабінету Міністрів України проекти програм розвитку та вдосконалення інфраструктури митних органів, соціального захисту їх працівників, забезпечення митних органів транспортом, технікою, спеціальними засобами та іншими матеріальними ресурсами, бере участь у підготовці відповідних державних комплексних програм;

- створює, реорганізує та ліквідує в установленому порядку митниці та інші митні установи, а також спеціалізовані організації митної системи; подає Кабінету Міністрів України пропозиції про створення територіальних митних управлінь.

Таким чином, із наявного на той час правового регулювання виходило, що Держмитком, відповідно до покладених на нього завдань, подавав Кабінету Міністрів України пропозиції виключно про створення територіальних митних управлінь. У свою чергу, Верховна Рада України мала визначити всю структуру системи органів державного регулювання митної справи на підставі поданих Кабінетом Міністрів України пропозицій.

Із прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України [23] ч. 8 ст. 116 регламентовано, що Кабінет Міністрів України організує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи. При цьому повноваження Верховної Ради України щодо визначення структури системи органів державного регулювання митної справи в Конституції України не наведено.

У першому Положенні про Державну митну службу України, затвердженому Указом Президента України від 08.02.1997 № 126/97 [24], змінилися деякі норми щодо правового регулювання системи митної служби, а саме: Держмитслужба, відповідно до покладених на неї завдань, розробляла і подавала Кабінету Міністрів України проекти програм розвитку та вдосконалення системи митної служби, а не проекти програм розвитку і вдосконалення інфраструктури лише митних органів.

Також на відміну від вищезазначених норм положень про Держмитком, згідно з якими він створював, реорганізовував та ліквідував у встановленому порядку митниці, інші митні установи, спеціалізовані організації митної системи, а також подавав Кабінету Міністрів України пропозиції про створення територіальних митних управлінь, Держмитслужба отримала ширші та сформульовані згідно з вимогами юридичної техніки повноваження: “керує діяльністю органів митної служби, створює,

реорганізовує та ліквідує у встановленому порядку регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації”.

У зв'язку із затвердженням Указом Президента України від 24.08.2000 № 1022/2000 [25] нового Положення повноваження Держмитслужби доповнено, а саме в частині вищезазначеної норми, внаслідок чого Держмитслужбі надано право створювати, реорганізовувати та ліквідувати в установленому порядку навчальні заклади.

Чинний Митний кодекс України від 11.07.2002 № 92-IV [26] у гл. 2 закріплює повноваження Держмитслужби щодо формування структури та організації діяльності митної служби України, а саме митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій.

18 липня 2007 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 940 [27] затверджено нове Положення про Державну митну службу України, згідно з яким Держмитслужба, відповідно до покладених на неї завдань, створює, реорганізує та ліквідує регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні установи та організації за погодженням з Мінфіном. Проте Постановою Кабінету Міністрів України від 09.01.2008 № 4 внесено зміни до зазначеного Положення про Державну митну службу України, яким слова “за погодженням з Мінфіном” виключено.

Керуючись ст. 14 і 15 Митного кодексу України, відповідно до Положення про Державну митну службу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 940, і з метою оптимізації діяльності й структури митних органів наприкінці січня 2008 р. Держмитслужба видала наказ № 61, яким ліквідовано структуру митних органів, створену наприкінці 2006 р. Фактично остання із зазначених структур так і не розпочала свого повноцінного функціонування.

Слушно зазначають науковці, що останніми роками реформування організаційної структури здійснюється практично щороку. При цьому наступна реорганізація розпочинається ще до завершення попередньої [10, 220].

Водночас можна зробити припущення, що в разі формування Держмитслужбою власної структури за погодженням із Мінфіном (хоча б у 2008 р., який мав початок кризових явищ в економіці), такі масштабні зміни не були б підтримані міністерством з погляду доцільності й отримання економічного ефекту, а також зміни форми без зміни сутності.

Найменш розробленою, на нашу думку, є відомча правова регламентація формування системи митної служби України. Це принаймні дивно, оскільки саме Держмитслужба має найширші повноваження щодо організаційного формування складових своєї системи.

У більшості випадків намагання розпочати роботу щодо створення відомчої правової регламентації формування системи митної служби України зводилися до розробки та надіслання митним органам роз'яснювально-інформаційних матеріалів (листів) і концепцій модернізації та розвитку митної служби України, викладене в яких не було реалізовано на практиці.

Так, листом Держмитслужби від 17.05.2003 № 11/1-24-7554-ЕП [28] до митних органів надіслано проект Концепції модернізації та розвитку митної служби України до 2011 р., основна мета якої – забезпечення належного рівня здійснення митної справи під час виконання основних програмних завдань, що ставляться перед Державною митною службою України на період до 2011 р., – створення належної бази для набуття Україною повноправного членства в ЄС та вступу до СОТ.

Одними з основних стратегічних напрямів модернізації та розвитку митної служби України у названій концепції зазначено:

- удосконалення нормативно-правової бази;
- удосконалення структури та системи управління митної служби на основі її реформування;
- розвиток митної інфраструктури.

Згідно з Концепцією митну політику України пропонувалося реалізувати на основі більш ефективної та якісної розробки й застосування правових норм, що діють у сфері митної справи, вдосконалення митного адміністрування, підвищення ефективності функціонування митної системи, реорганізації структури та інфраструктури, підвищення рівня матеріально-технічного і наукового забезпечення митних органів.

Листом Держмитслужби від 29.09.2006 № 11/1-8/10866-ЕП [29] начальникам регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ та організацій направлено інформаційні матеріали для роз'яснення особовому складу, а також суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності та засобам масової інформації позиції Держмитслужби в додатку до зазначеного листа з інформацією під загальною назвою “Реформування структури митної служби – один з кроків її модернізації”. При цьому головною метою реформування визначено прискорення реалізації двох стратегічних напрямків: підвищення ефективності застосування митних процедур та скорочення часу на їх здійснення.

Передумовою надіслання зазначеного листа Держмитслужби від 29.09.2006 № 11/1-8/10866-ЕП стала чергова масштабна реорганізація системи митної служби України, проведена з метою вдосконалення структури митних органів, приведення її на першочерговому етапі у відповідність до адміністративно-територіального устрою України згідно з наказом Держмитслужби від 15.09.2006 № 785 (зі змінами).

Наказом Держмитслужби від 17.10.2006 № 895 [30] для реалізації програмно-цільового підходу до модернізації діяльності Держмитслужби та на виконання п. 3 рішення Колегії Держмитслужби від 08.09.2006, що набув чинності згідно з наказом Держмитслужби від 12.09.2006 № 772, затверджено Концепцію модернізації діяльності митної служби України.

Передумови, що закладалися у зміст Концепції, повинні надати можливість приймати оптимальні рішення в опрацюванні проблемних питань, які виникають під час виконання основних завдань, поставлених перед Державною митною службою України, шляхом розкладання їх на складові, які відповідають основним напрямкам діяльності митної системи.

Першою серед названих передумов є наявність нормативно-правової бази з усіх напрямів діяльності митної служби України. Як зазначено в Концепції модернізації діяльності митної служби України, вона є системою передумов, правовою основою яких стали норми законодавства України та міжнародних правових актів з питань митної справи.

Формування системи митної служби виражається у створенні та/або припиненні діяльності її складових. Для створення таких складових законодавчо визначена необхідність щодо розробки установчих документів, без яких неможлива їх реєстрація як юридичної особи та, як наслідок, діяльність.

Проблематичніша ситуація щодо правового регулювання процесів, пов'язаних із реалізацією заходів стосовно припинення діяльності митних органів, які на відомчому рівні нормативно не регламентовані.

Листом Держмиткому від 31.03.2005 № 15/39-1654-ЕП [31] для використання в роботі надіслано Примірні заходи щодо ліквідації (припинення діяльності) митного органу та Методичні рекомендації з реалізації механізму проведення заходів у зв'язку з припиненням діяльності як юридичних осіб окремих митних органів. Також Держмитслужбою листом від 30.10.2006 за № 21/1-1916-ЕП [32] направлялися Методичні рекомендації з реалізації механізму проведення заходів у зв'язку з припиненням окремих митних органів. Проте ці листи, звісно ж, не мають нормативного характеру, а рекомендації, викладені в них, не є універсальними.

Законодавством [33] визначені обов'язки особи, що прийняла рішення про припинення юридичної особи, серед яких необхідність призначення комісії з припинення юридичної особи (ліквідаційної комісії, ліквідатора тощо) та встановлення порядку і строків припинення юридичної особи. На нашу думку, такий порядок потрібно сприймати в широкому розумінні як видання особою, що прийняла рішення про припинення юридичної особи (Держмитслужбою в нашому випадку) нормативно-правового акта, який детально визначає зміст і методичні питання ліквідаційних процесів. Не регламентовано Держмитслужбою також діяльність комісії з питань припинення митного органу, що має наслідком затягування виконання ліквідаційних заходів з боку її членів та неможливість Держмитслужби притягнути таких осіб до відповідальності.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз розвитку нормативно-правової бази щодо формування системи митної служби України дає змогу зробити висновок про недосконалість та недостатність рівня нормативно-правової регламентації питань, пов'язаних із зазначеним формуванням від його початку й до сьогодні.

Тому з метою чіткості у правовому регулюванні та встановлення відповідного порядку формування злагодженої системи митної служби України необхідно внести зміни до Митного кодексу України, доповнивши ст. 12 частиною третьою такого змісту: “Створення та припинення діяльності регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи за погодженням з Кабінетом Міністрів України через Міністерство фінансів України”.

Пропоновані зміни логічно поєднуються з нормою п. 1 Положення про Державну митну службу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 940, згідно з якою Держмитслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів.

Водночас підпункт 16 п. 4 Положення про Державну митну службу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 940, слід викласти в такій редакції: “Створює та припиняє діяльність регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ та організацій за погодженням з Кабінетом Міністрів України через Міністерство фінансів України”.

На практиці реалізація запропонованого механізму може стати також і своєрідним важелем для стримування Держмитслужби у прагненні майже щорічного та не завжди обґрунтованого проведення змін системи.

Для упорядкування правового регулювання формування системи митної служби України на відомчому рівні Держмитслужбі необхідно розробити і затвердити Типове положення про комісію з питань припинення регіональної митниці, митниці, спеціалізованих митних установ та організацій, а також типові заходи щодо припинення регіональної митниці, митниці, спеціалізованих митних установ та організацій.

Це дозволить чітко визначити механізм формування системи митної служби України та надати йому достатнього нормативного врегулювання.

У майбутньому дослідженні порушеної у статті проблематики окрему увагу слід приділити утвореному розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.04.2008 № 622-р [34] Державному підприємству “Український вантажний комплекс”, який зараховано до сфери управління Держмитслужби. Подальшого та окремого аналізу в контексті правового регулювання формування системи митної служби України потребує утворений Постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 852 [35] на базі Київського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів Державний науково-дослідний інститут митної справи, який також зараховано до сфери управління Держмитслужби.

Література

1. Гаверський В. В. Організаційно-правові основи становлення та розвитку Державної митної служби в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Гаверський В. В. ; Одеська. держ. юридична академія. – О., 1998. – 16 с.
2. Письменний І. В. Концептуальні засади реформування митної служби України [Текст] : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 / Письменний І. В. / Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. – Д., 2005. – 228 арк.
3. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави [Текст] : дис. ... д-ра. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Приймаченко Д. В. / Академія митної служби України. – Д., 2007. – 477 арк.
4. Приймаченко Д. В. Правове забезпечення діяльності митних органів [Текст] / Д. В. Приймаченко // Митна справа. – 2006. – № 2(44). – С. 8–15.
5. Приймаченко Д. В. Установча діяльність митних органів як різновид правозастосування [Текст] / Д. В. Приймаченко // Митна політика України в умовах інтеграції до світової спільноти : матеріали міжнародної науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих науковців. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2006. – 233 с.
6. Деркач Л. В. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра [Текст] / Деркач Л. В. – Вид. друге, доповнене. – К. : Книга, 542 с.
7. Соловков Ю. П. Державна митна служба України сьогодні [Текст] / Ю. П. Соловков // Митна справа. – 1999. – № 4. – С. 3–11.
8. Соловков Ю. П. Митна служба України (становлення та перспективи) [Текст] / Ю. П. Соловков // Фінанси України. – 2000. – № 3. – С. 3–6.
9. Каленський М. М. Модернізація української митної системи [Текст] / М. М. Каленський // Митна справа. – 2003. – № 5. – С. 3–6.
10. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти [Текст] : монографія / Бережнюк І. Г. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
11. Будаков А. Ю. Деякі питання правового регулювання діяльності митних органів [Текст] / А. Ю. Будаков, О. А. Долгий // Митна справа. – 2001. – № 6. – С. 17–26.
12. Корнева Т. Правове становище організації діяльності та повноважень митної служби України [Текст] / Т. Корнева // Вісник Державної служби України. – 2008. – № 1. – С. 12–15.
13. Павлов А. П. Українська митниця на шляху відродження та розвитку: правові та іст. аспекти [Текст] / Павлов А. П. – К. : Акцент, 2002. – 417 с.
14. Шеремета П. М. Теоретично-методологічні основи дослідження правового регулювання митної діяльності в Україні [Текст] / Шеремета П. М. – Львів : Каменяр, 1998. – 24 с.
15. Додін Є. В. Сучасна система та структура митних органів України [Текст] : навчальний посібник / Є. В. Додін, О. П. Федотов. – (Спеціальний випуск журналу “Митна справа”). – Л. : Митна газета, 2008. – 168 с.
16. Ківалов С. В. Організаційно-правові основи митної справи в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 / Ківалов С. В. ; Одеський держ. ун-т ім. І. І. Мечникова. – О., 1996. – 50 с.
17. Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 № 55-ХІІ [Текст] // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
18. Про економічну самостійність Української Радянської Соціалістичної Республіки [Текст] : Закон Української РСР від 03.08.1990 № 142-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 34. – Ст. 499.
19. Про митну справу в Україні [Текст] : Закон України від 25.06.1991 № 1262-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 44. – Ст. 575.
20. Митний кодекс України від 12.12.1991 № 1970-ХІІ [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 16. – Ст. 203.
21. Положення про Державний митний комітет України [Електронний ресурс] : Указ Президента від 20.01.1995 № 73. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
22. Положення про Державний митний комітет України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 29.11.1996 № 1145/96. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
23. Конституція України 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
24. Положення про Державну митну службу України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 08.02.1997 № 126/97. – Режим доступу : www.president.gov.ua.
25. Питання Державної митної служби України [Текст] : Указ Президента України від 24.08.2000 № 1022/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 35 (15.09.2000). – Ст. 1477.
26. Митний кодекс України від 11.07.2002 № 92-IV [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.
27. Положення про Державну митну службу України [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 940 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 53 (30.07.2007). – Ст. 2163.

28. Лист Держмитслужби від 17.05.2003 № 11/1-24-7554-ЕП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.customs.gov.ua.
29. Лист Держмитслужби від 29.09.2006 № 11/1-8/10866-ЕП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.customs.gov.ua.
30. Наказ Держмитслужби від 17.10.2006 № 895 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.customs.gov.ua.
31. Лист Держмиткому від 31.03.2005 № 15/39-1654-ЕП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.customs.gov.ua.
32. Лист Держмитслужби від 30.10.2006 № 21/1-1916-ЕП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.customs.gov.ua.
33. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
34. Про утворення Державного підприємства “Український вантажний комплекс” [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.04.2008 № 622-р. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
35. Про утворення Державного науково-дослідного інституту митної справи [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 852. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.